

УДК 37.035

DOI: 10.12958/2227-2844-2019-1(324)-1-204-214

Маркова Наталія Володимирівна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,
м. Старобільськ, Україна.
natalya.v.markova@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-1831-0942>

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГЕНДЕРНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

За останнє десятиріччя в українській педагогічній науці зростає зацікавленість у дослідженні гендерного аспекту освітнього простору. Насамперед це пов'язано з підвищенням самосвідомості та активізацією жіночого руху на теренах незалежної України.

Одним із напрямів реформування системи освіти згідно європейських норм є створення сприятливого середовища для позитивних змін щодо зменшення гендерної нерівності в освіті шляхом подолання сталих гендерних стереотипів. Саме на освіту, яка здатна інтегрувати гендерний підхід у навчальний процес, покладаються вимоги забезпечення становлення гендерної культури європейського рівня в Україні.

Характерною рисою сучасної гуманітарної освіти в Україні є спроба введення у вищі навчальні заклади гендерної педагогіки, яка є новим актуальним і перспективним напрямом у соціальних науках, зокрема у філософії освіти. Серед питань прав дитини, моніторингу рівня і якості освіти, навчальних планів, форм і методів навчання, полікультурності, взаємодії в умовах освітнього процесу, питання статі стало досить значущим для сучасної філософії освіти, яка підтримує загальну тенденцію на особистісно-зорієнтовану освіту.

Протягом останнього століття філософія освіти зазнала значного інтелектуального впливу з боку фемінізму, завдяки якому розширилися можливості для загальної освіти жінок, була затверджена система вищої жіночої освіти, отримані доступи до нових професій, відбулося подолання гендерної асиметрії та створення умов для самореалізації особистісного потенціалу жінок у світі. Саме під впливом феміністського руху зародилися гендерні дослідження, що стали галуззю міждисциплінарних підходів, отримали свою термінологію, предмет і об'єкт дослідження.

Теоретико-прикладні аспекти досліджень гендерної проблематики в системі освіти розкрито в роботах багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених. Зокрема, важливий внесок у розробку концепції гендерного підходу в педагогічній освіті зробили: О. Вороніна (проблеми розробки

теорії та методології гендерних досліджень, визначення їх місця в системі підготовки студентів), Л. Штильова (розробка методичних програм для вчителів з питань упровадження гендерної освіти та виховання в середній школі), І. Кльоцина (шляхи гендерної соціалізації особистості з урахуванням вікових особливостей, розробка практикуму з гендерної проблематики для студентів з метою гендерних стереотипів). гендерний підхід при підготовці майбутніх фахівців, урахований у роботах С. Матюшкової, Т. Говорун, О. Кікінежді, О. Малахової, Г. Омельченко, Н. Світайло та ін.

Метою нашої статті є аналіз теоретико-методичних засад гендерного підходу в освіті з позиції складності та багатоаспектності його змістовного наповнення, розгляд особливостей вітчизняної системи освіти з урахуванням гендерних стереотипів, що застосовуються у ній.

У зв'язку з демократизацією українського суспільства зростає роль гендерної освіти як основної ланки впровадження принципів гендерної рівності, що сприятиме реалізації прав особистості, активізації її участі в економічному, політичному, соціальному та культурному розвитку. Оволодіння основами гендерних знань відповідає цілям модернізації системи освіти та завданням впровадження принципів Болонської домовленості в навчальний процес і покращення якості освіти. Гендерне знання ґрунтується на основі теорії гендера, ідей гендерного підходу.

Протягом останнього століття філософія освіти зазнала значного інтелектуального впливу з боку фемінізму, завдяки якому розширилися можливості для загальної освіти жінок, була затверджена система вищої жіночої освіти, отримані доступи до нових професій, відбулося подолання гендерної асиметрії та створення умов для самореалізації особистісного потенціалу жінок у світі. Саме під впливом феміністського руху зародилися гендерні дослідження, що стали галуззю міждисциплінарних підходів, отримали свою термінологію, предмет і об'єкт дослідження.

Гендерні дослідження – це дослідження способів відображення соціального розуміння статевих відмінностей, дослідження існування людського роду у вигляді значень і сенсу: залежно від розподілу за ознакою статі у соціальних організаціях та інституціях (ринок праці, сім'я, освіта) нормативних значень, які виражаються у політичних і релігійних доктринах; символів; значень особистісного сприйняття (Антонова, 2004).

Широко поширений у вітчизняній системі освіти статоворольовий підхід органічно інтегрує людину до наявної структури суспільства. Проте, він залишає мало можливостей для її перебудови. Фахівці виділяють певні відмінності гендерного й статоворольового підходів в освіті. Зупинимось тут на тих, що пропонує І. Герасимова (Герасимова, 2011):

- гендерний підхід орієнтований на нейтралізацію й нівелювання міжстатевих відмінностей, у той час як статоворольовий – на підкреслення міжстатевих відмінностей;

- гендерний підхід виховую особистість у душі вільного вибору гендерної ідентичності, а статоворольовий жорстко зумовлює вибір статевої ідентичності;

- у гендерному підході на відміну від статоворольового відсутня орієнтація на «особливе призначення» чоловіка та жінки;

- гендерний підхід заохочує види діяльності, що відповідають інтересам особи, у той час, коли статоворольовий підхід заохочує лише ті види діяльності, що відповідають статі;

- гендерний підхід надає широкий вибір варіантів поведінки в конкретній ситуації, тоді як статоворольовий вимагає поведінки лише з огляду на статову належність;

- гендерний підхід наголошує недоцільність роздільного за статтю навчання, статоворольовий же вбачає доцільність у роздільної за статтю освіти;

- гендерний підхід має тенденцію до розмивання культурно сформованих гендерних схем, статоворольовий – до формування жорстких, культурно сформованих гендерних схем;

- та найголовніше – те, що гендерний підхід надає можливість відступів від традиційних патріархальних моделей суспільного устрою, тоді як у рамках статоворольового підходу засуджуються відступи від традиційних патріархальних моделей суспільного устрою.

Завдячуючи гендерним дослідженням, сьогодні ми маємо розуміння того, що проблема нерівності набагато глибша, ніж це уявлялося; що вона спирається на нерівності можливостей. Гендерні дослідження вивчають динаміку змін чоловічих і жіночих ролей у суспільстві й культурі, розробляють перспективну стратегію досягнення фактичної рівності можливостей жінок і чоловіків. Гендерні дослідження вивчають суспільні інститути, які формують «традиційні» ролі і культурні норми: державу, сім'ю, систему освіти, церкву, мову, законодавство, механізм суспільного розподілу праці, засоби масової інформації.

Вони дають змогу розкрити соціальні і культурні механізми, за допомогою яких у традиційному суспільстві формується нерівність людей на основі їх біологічної статі.

Гендерні дослідження, що становлять важливий розділ сучасного суспільствознавства, на відміну від біології статевого диформізму, вивчають соціальні і культурні відмінності у соціальному становищі і поведінці чоловіків і жінок у конкретному соціокультурному середовищі. Вони безпосередньо пов'язані з реалізацією прав людини.

Як показує аналіз досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених, гендерну культуру не можна ототожнювати з культурою суспільства, оскільки вона залежить від останньої і підпорядкована загальним з нею закономірностям єдності і суперечності традиції і новаторства. Це призводить до множинності її визначень, що існують в соціальній науці.

Гендерна культура, як вважає Марія Пірен (Пірен, 2002), пов'язана із статевою специфікою людей і їх життєтворчістю. В основі гендерної культури лежить міжстатевий поділ праці, що надає їй характеру біполярності, без такого поділу не існує жодне суспільство. Гендерна культура детермінує не тільки зовнішній вигляд, психофізіологію, але й впливає на професійну культуру, культуру виробництва та на інші аспекти життя соціуму і, зокрема, особистостей й ньому.

Незважаючи на уявну відмінність у розумінні гендерної культури, між ними простежується наступна спільність. Як похідна від культури взагалі, гендерна культура виявляє, яким чином культурна традиція відбивається в специфічній галузі взаємодії статей. У культурі інтегруються матеріальні й духовних цінності, які зберігаються, нарощуються в процесі їх засвоєння і передаються майбутнім поколінням. Основною функцією культури є процес продукування цінностей. Тому гендерну культуру можна розглядати як систему відносин і одночасно процес виробництва й відтворення складових її елементів у ряді поколінь, які змінюють одне одного. Це явище динамічне, постійно розвивається та збагачується історією у своєму змісті й формах, це явище, що чутливо реагує на зміни в реаліях навколишнього світу.

Отже, основу формування гендерної культури в процесі освітньої діяльності складають, по-перше, усвідомлення особою власної статі й позитивне до неї ставлення, по-друге, усвідомлення фізіологічних, анатомічних і психологічних характеристик і особливостей своєї статі, по-третє, усвідомлення специфіки протилежної статі і позитивне до неї ставлення, по-четверте, визначення й усвідомлення сфери соціальної активності, адекватної змісту й специфіці статі з метою реалізації її потенціалу. Новітні трансформаційні процеси у світовій спільноті в нашій державі, початок ери повноправності буття жінки та чоловіка потребують глибшого осмислення соціально-психологічних механізмів набуття зростаючою особистістю гендерної ідентичності як передумови повноцінної реалізації Я-жінки та Я-чоловіка.

Гендерна демократія можлива за умови належного виховання хлопчиків та дівчат, їхньої орієнтації на партнерство та взаємозамінність у виконанні сімейних та соціальних ролей. Відомо, що наріжним принципом гендерного виховання є уникнення сексизму, тобто будь-яких проявів упередженості та дискримінації молоді, диференціації вимог щодо освоєння ними майбутніх сімейних та громадських ролей на підставі належності до певної статі.

Гендерна культура розуміється нами як складне інтегроване динамічне утворення особистості, що розуміється як система соціально-статевих цінностей, статусів, норм і позицій на відповідному рівні розвитку суспільства, соціальної групи, особистості.

Основні напрями роботи навчальних закладів із формування гендерної культури, які сьогодні можуть бути реалізовані і частково вже реалізуються:

- це безпосередня освітня діяльність, під час якої учні отримують необхідний комплекс знань, що забезпечує уявлення про гендер, гендерну культуру, гендерні ролі, гендерну поведінку тощо, а також про існуючі у цій сфері норми і правила, що в цілому повинне бути основою для формування ними власних ціннісних пріоритетів;
- це застосування викладачами спеціальних підходів, методів і педагогічних технологій, які стимулюють розвиток творчого, стратегічного мислення, почуття відповідальності;
- це спеціальні курси, тренінги та інші активні форми, які могли б забезпечити набуття студентами навичок гендерного аналізу;
- це широкий спектр інформаційно-просвітницьких, розважальних, спортивно-масових заходів, які забезпечують інформування щодо різних аспектів гендерних відносин, а також демонструють у доступній формі бажані зразки гендерно-чутливої і гендерно-відповідальної поведінки.

Освітні установи підносять дуже впливові уроки гендерних відносин. Справа в тому, що крім явно вираженого навчального плану існує так званий «прихований навчальний план», який зміцнює сексистські визначення жінок і чоловіків. Освітні установи відображають гендерну стратифікацію суспільства та культури в цілому, демонструючи на своєму прикладі нерівний статус жінок і чоловіків.

Українському суспільству завжди була притаманна гендерна нерівність, і такий важливий, безальтернативний за масштабом свого впливу, соціалізуючий інститут, як освіта зіграв у її відтворенні першорядну роль.

Педагогіка, як провідна комплексна дисципліна, що базується на найновіших досягненнях знань про людину, не може стояти осторонь трансформаційних модифікацій соціуму, не реагувати на їхні виклики.

Нині український освітній соціум гостро потребує нових механізмів пізнання і перетворення дійсності, адже національний освітній простір, що віддзеркалює гендерну стратифікацію суспільства, демонструє на сьогодні дисбаланс і гендерну асиметрію чоловічих та жіночих практик, дискримінаційне становище жінок, зокрема в освітніх сферах лідерства і управління.

З огляду на таку ситуацію вітчизняний освітній простір вимагає такої наукової парадигми теоретичних пошуків, яка б могла: по-перше, збалансувати гендерну дискримінацію і асиметрію в педагогічному соціумі; по-друге, забезпечити відсутність ієрархії та нерівності «чоловічого» і «жіночого»; по-третє, досліджувати дійсність із позицій толерантності, гармонізації статевої взаємодії, паритетних і збалансованих відносин між статтями, їх конструктивного і консенсусного співіснування.

На сьогодні таким методологічним напрямом теоретичного пізнання й інструментом практичного перетворення освітніх процесів є гендерний підхід.

За визначенням ООН, гендерний підхід являє собою «... процес оцінки будь-якого заходу, що планується, з точки зору його впливу на жінок і чоловіків, а також законодавства, стратегій і програм в усіх галузях і на всіх рівнях. Ця стратегія ґрунтується на тому, що інтереси та досвід жінок, як і чоловіків, мають стати невід'ємним критерієм при розробці загальної концепції, при здійсненні моніторингу й оцінки загальних напрямів діяльності і програм у політичних, економічних та суспільних сферах для того, щоб жінки, як і чоловіки, могли одержувати однакові можливості і шанси, а нерівність щоб ніколи не вкорінювалась» (Кравець, 2003, с. 78).

Нині гендерний складник досить міцно «вживився» і розвинувся практично у всіх галузях вітчизняних наук – від філософії, соціології, історії, релігієзнавства, культурології, психології до економіки, правознавства, сфери політики, державного керівництва і т.д., а сам гендер став необхідним базовим конструктом (нарівні із такими стратифікаційними категоріями, як «клас», «раса», «етнічність») усіх перетворень суспільного життя, невід'ємними учасниками якого є жінка і чоловік як соціокультурні статі. Тож, у цілому маємо говорити про загальну «гендеризацію» сучасного українського суспільства.

Інтегрування гендерного підходу в національний освітній простір закріплюється діючою законодавчою базою, зокрема Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей для жінок і чоловіків» (№ 2866 – IV від 8 вересня 2005 р.) у 5 розділі статті 21 розкриває сутність гендерних ініціатив в освітній практиці таким чином: «Навчальні заклади забезпечують: рівні умови для жінок і чоловіків під час вступу до навчальних закладів, рівні умови оцінки знань; підготовку та видання підручників, навчальних посібників, вільних від стереотипних уявлень про роль жінки і чоловіка; виховання культури гендерної рівності, рівного розподілу професійних і сімейних обов'язків тощо».

Разом із тим, слід відмітити, що у вітчизняній педагогічній науці лише розпочинається процес аналітичного осмислення гендерного виміру дійсності, а тому впровадження гендерних ініціатив в освітньо-виховний простір потребує розробки методологічних засад, чіткого обґрунтування мети, змісту, принципів, визначення доцільності і значущості гендерно зорієнтованих наукових пошуків тощо.

Уперше термін «прихований навчальний план» або «латентна програма» було запропоновано у 1968 р. американським психологом П. Джексоном. В його розумінні прихований навчальний план – це ті цінності, диспозиції, норми, навички, які були наявні в кожній дисципліні, незалежно від теми уроку або предмета, і мали імпліцитний вплив на особистість та засвоювались нею.

Надалі поняття «прихований навчальний план» пропонувалося розглядати у таких контекстах, як: 1) результат позаакадемічного навчання; 2) організацію; і 3) процес (Кравець, 2003). Отже, таке осмислення неявних форм і смислів освіти демонструє концептуальний підхід, згідно якого, прихований навчальний план може бути виявлений у тому, який ефект має освіта на соціалізацію учнів.

Тобто латентний навчальний план / навчальна програма розкривають механізми формування особистості відповідно до цілей суспільства. Наприклад, кожен підручник містить не просто навчальну інформацію, а зашифровані в ній стереотипи та впровадження бажаних для суспільства переваг.

Таким чином, прихований навчальний план / навчальна програма нав'язують особистості певну суспільну роль шляхом відповідного конструювання. В умовах статевої ролі до освіти, неявні форми навчально-виховного процесу не лише ретранслюють традиційні гендерні стереотипи, стандарти, упередження, а й через саму систему організації освітнього процесу – зміст предметів, структуру, методи і форми освіти, стиль поведінки і викладання, специфіку гендерної стратифікації вчительської професії закріплюють і підтримують гендерний дисбаланс, позиціонуючи при цьому однобічний маскуліноцентрований характер освіти.

Імплицитна форма статевої дискримінації виражається через наявність і закріплення в освітньому процесі гендерних стереотипів та їхню ретрансляцію в поведінці учителя. До проявів такої диспропорції з позицій феміністської критики належать: позиціонування в змісті навчальних матеріалів чи спеціалізованих джерел образу чоловіка, як такого, що здатний до великих звершень у публічній сфері життя (підкорення стихій, перемога у війні, створення нового); образу жінки як «берегині» – дружини, матері, подруги, помічниці, соратниці, орієнтованої виключно на успіхи в приватній сфері суспільства; зображення в навчальних текстах головними дійовими особами хлопчиків, чоловіків; другорядними персонажами – дівчат, жінок; використання в граматиці мови чоловічого роду як домінуючого, коли йдеться про гендерно нейтральні поняття, зокрема про людину, або людей взагалі; зорієнтованість навчальних планів, програм і предметів на технократичний, природничо-науковий профіль; негласний розподіл навчальних дисциплін на «чоловічі» – алгебру, геометрію, фізику, хімію, які вважаються важкими у вивченні і потребують критичного мислення, інтелектуальної діяльності, та «жіночі» – рідну мову, іноземну мову, літературу, біологію, історію; превалювання в освітньому процесі форм і методів, які більше «відповідають» чоловічому складу психіки – панівні форми викладання, рейтингова система оцінювання, упровадження елементів змагальності, тестова форма контролю, індивідуальні доповіді, повідомлення тощо; загальноприйнятту патріархатну атмосферу освітніх закладів, де педагоги на підсвідомому/інтуїтивному рівні своєю

поведінкою, спілкуванням закріплюють традиційні стереотипні уявлення про жіночі і чоловічі соціальні ролі, зорієнтовуючи хлопців – на «позасімейну» діяльність (визнання активності, потреби в досягненнях, вміння демонструвати свої знання, відстоювати власну думку), дівчат – на сферу «внутрішньо-сімейної» діяльності (підвищено дбайливе ставлення, схвалювання охайності, стриманості, слухняності, дисциплінованості, старанності, ретельності).

Головна ідея гендерного підходу в освіті вбачається нами не в опису біологічних відмінностей та фіксуванні різниці в соціальних статусах, ролях, нормах і правилах життя (навчання, виховання) представників різної статі, а в оцінці гармонії взаємодії статей, в аналітичному осмисленні і поясненні специфіки цієї взаємодії в культурно-освітньо-виховному середовищі, у врахуванні впливу всіх факторів педагогічного процесу на гендерний розвиток особистості та її саморух.

Гендерна освітня теорія спрямована на забезпечення й підтримання змін та перетворень в становищі і статусі обох статей, регулюванні їхнього гендерного балансу, визначаючи при цьому реальні перспективні завдання утвердження справедливості й гуманізму у відносинах чоловіків і жінок, а врешті, – створення цивілізованого суспільства гендерної рівності.

У зв'язку із цим, провідними завданнями гендерного підходу в умовах сучасного навчально-виховного процесу визначаємо:

1) гармонізацію статево-рольових відносин на основі егалітаризму і гендерної рівності;

2) розкриття і аналітичне осмислення наявних відмінностей у вихованні хлопців і дівчат, упередженості в змісті навчальних програм, пояснення гендерного дисбалансу в освіті у цілому;

3) регулювання гендерної асиметрії навчально-виховного процесу, гальмування проявів сексизму і дискримінації, подолання найбільш жорстких гендерних стереотипів в освітній практиці;

4) корегування впливу середовища, розширення життєвого простору для розкриття та розвитку індивідуальних здібностей і задатків кожної особистості, можливостей її самореалізації;

5) створення комфортних умов для гендерної ідентифікації та ефективної соціалізації особистості;

6) формування внутрішньої культури індивіда, толерантного ставлення до партнерів протилежної статі, виховання гармонійних морально-етичних гендерних відносин;

7) реконструкцію гендерних стереотипів у навчанні, вивільнення мислення педагогів, батьків учнів від традиційних статево-рольових стандартів і гендерних упереджень;

8) створення моделі гендерного виховання і здійснення педагогічного процесу на основі особистісно-зорієнтованих стратегій гендерного виховання.

Отже, гендерний підхід обґрунтовуємо як сутнісно новий, прогресивний напрям теоретичного пізнання та інтерпретації педагогічної дійсності, що передбачає перш за все «ламку» традиційних стереотипів ієрархічності, дискримінації і асиметрії в навчально-виховному процесі. Новий механізм перетворення освітнього простору зорієнтований на формування гендерно-чутливого, культурно-освітньо-виховного середовища, в якому, з урахуванням гендерних особливостей кожного суб'єкта, створені відповідні умови для гендерного виховання людини, формування гармонійної, емансипованої особистості з новим форматом егалітарного мислення, здатної до вільного самовизначення, максимальної самореалізації і повного самоствердження.

Таким чином, сучасний етап розвитку освіти в Україні потребує глибокого переосмислення та розстановки відповідних пріоритетів на користь застосування гендерного підходу в порівнянні зі статеворольовим. Мета поширення у суспільстві гендерної культури, перш за все, повинна супроводжуватися подоланням гендерних стереотипів в системі освіти щодо місця та ролі чоловіків та жінок в усіх можливих площинах. Негативні тенденції відносно встановлених норм та правил, що роками формувалися в системі освіти під впливом гендерних стереотипів, не відповідають сучасним вимогам розвитку європейського освітнього простору.

Руйнування старої освітньої системи на користь створення сучасних українських навчальних закладів із затребуваними освітніми послугами потребує застосування останніми гендерно-орієнтованих технологій навчання та управління системою освіти в цілому. Проведення гендерних досліджень і розвиток гендерної освіти є вкрай актуальним і необхідним для України як визначальної передумова розвитку громадянського суспільства.

Список використаної літератури

1. Антонова О. О. Проблема философско-методологических оснований гендерных исследований: автореф. дис. ... канд. философ. наук: 09.00.08. Москва, 2004. 24 с. **2. Гендерні аспекти державної служби:** монографія / Пірен М.І., Грицяк Н.В., Василевська Т.Е., Іваницька О.М.; за заг. ред. Б.О.Кравченка. Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002. 335 с. **3. Герасимова І.** До питання відмінності гендерного й статевої ролі підходів в освіті. *Зб. наук. пр. УДПУ (педагогічні науки)*. 2011. Ч. 2. С. 49–57. **4. Кравець В. П.** Гендерна педагогіка: навч. посібник. Тернопіль: Джура, 2003. 416 с.

References

1. Antonova, O. O. (2004). Problema fylosofsko-metodolohycheskykh osnovanyi hendernih issledovaniy. [The problem of philosophical and methodological foundations of gender studies]. Moskva. [in Russian]. **2. Henderni aspekty derzhavnoi sluzhby** [Gender aspects of civil service]

(2002). / Monography. Piren M., Hrytsiak N., Vasylevska T., Ivanytska O.; za zah. red. B. O. Kravchenka. K.: Vyd-vo Solomii Pavlychko «Osnovy» [in Ukrainian]. **3. Herasymova, I.** (2011). Do pytannia vidminnosti hendernoho y statevorolovoho pidkhodiv v osviti [On the issue of gender and sex-differences approach in education]. *Zbirnyk naukovykh prats UDPU (pedagogichni nauky)*. Collection of scientific works of USPU (teaching). 2. 49–57. [in Ukrainian]. **4. Kravets, V. P.** (2003). Henderna pedagogika [Gender Pedagogy]. Navch. posibnyk. Ternopil «Dzhura». [in Ukrainian].

Маркова Н. В. Сучасні тенденції розвитку гендерної освіти в Україні

У статті розглянуто теоретико-прикладні аспекти впровадження гендерної проблематики в систему освіти України, проаналізовано відмінності гендерного й статеворольового підходів в освіті, уточнено роль формування гендерної культури в межах гендерного підходу в освіті. Авторкою надано характеристику вітчизняної системи освіти з урахуванням гендерних стереотипів, яка зазначила низький ступінь її адаптації до сучасних вимог розвитку європейської науки та освіти, а також ринку праці в цілому. В аналізі сучасних тенденцій розвитку гендерної освіти в Україні приділено увагу феномену «скритого навчального плану» та провідним завданням гендерного підходу в умовах сучасного навчально-виховного процесу.

Ключові слова: освіта, система, гендер, гендерна культура, навчальний заклад, стереотип, прихований навчальний план.

Маркова Н. В. Современные тенденции развития гендерного образования в Украине

В статье рассмотрены теоретико-прикладные аспекты внедрения гендерной проблематики в систему образования Украины, проанализированы различия гендерного и полоролевого подходов в образовании, уточнено роль формирования гендерной культуры в рамках гендерного подхода в образовании. Авторка характеризует отечественную систему образования с учетом гендерных стереотипов, отмечая низкую степень ее адаптации к современным требованиям развития европейской науки и образования, а также рынка труда в целом. В анализе современных тенденций развития гендерного образования в Украине уделено внимание феномену «скрытого учебного плана» и основным заданиям гендерного подхода в условиях современного учебно-воспитательного процесса.

Ключевые слова: образование, система, гендер, гендерная культура, учебное заведение, стереотип, скрытый учебный план.

Markova N. Contemporary Trends in the Development of Gender Education in Ukraine

The article deals with the theoretical and applied aspects of the introduction of gender perspective into the educational system of Ukraine, analyzes the differences between gender and gender roles in education, and the role of forming a gender culture within the framework of the gender approach in education. First of all, the purpose of the dissemination of gender culture in society should be to overcome gender stereotypes in the education system regarding the place and role of men and women in all possible ways. Negative tendencies in relation to established norms and rules developed over the years in the education system under the influence of gender stereotypes do not meet the modern requirements of the development of the European educational space. The author provided a description of the national system of education taking into account gender stereotypes, which noted the low degree of its adaptation to the modern requirements of the development of European science and education, as well as the labor market in general. In the analysis of the current tendencies in the development of gender education in Ukraine attention is paid to the phenomenon of «hidden curriculum» and the main tasks of the gender approach in the conditions of the modern educational process. The gender approach is substantiated as an essentially new, progressive trend of theoretical knowledge and interpretation of pedagogical reality, which implies a lacquer of traditional stereotypes of hierarchy, discrimination and asymmetry in the educational process.

Key words: education, system, gender, gender culture, educational institution, stereotype, hidden curriculum.

Стаття надійшла до редакції 21.02.2019 р.

Прийнято до друку 29.03.2019 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Ваховський Л. Ц.